

11

ראיתי לתת לב בעניין יוסף איך לא חש על צער אביו כמה שנים, והן אמת בימי עבודתו ונכל לומר כי עשה ולא הצליח אלא אחר שעלה לגדולה למה לא כתב אגרת לאביו להפיג צערו כי יודע היה יוסף גודל הפלגת חיבת יעקב בו ויתאבל עליו ימים רבים ולמה לא שלח לבשרו, ותגדל עוד הקושיא על ימי הרעב שהיו עוברי

ושבים מארץ מצרים לארץ כנען ולא חש על צערו ועוד מי התיר לו אחר שבאו אחיו להאריך לו ימי צרה שלא להודיעו תיכף ומיד.

והן אמת כי למה שנתגלגל בעניינים שגור הגוזר רבים הם שהיו צריכין להיות כן האי לשלם ליעקב כ"ב שנים שלא שימש אביו וכמו כן היה הוא בצער כ"ב שנים, וגם למספר רד"ו שגור ה' שיהיו במצרים, וגם לירד יעקב בכבוד גדול מה שלא היה כן אם היה יורד קודם וכמה פרטים שנמשכו, אלא לצד יוסף צריכין לתת טעם לדבר.

ונראה כי טעמו של יוסף טעם לשבח והוא כי מעת ירדתו למצרים עד עת בוא דברו יתברך והוציאו מבית האסורים למלך אין סיפק בידו להודיע לאביו ואפילו שיונה שהיה סיפק בידו חש על נפשו שידעו אחיו בדבר ולצד בושתם וכלימתם מאביהם ימסרו עצמם עליו לאבדו מן העולם לבל תגיע להם בושת מאביהם וגם אפשר כי יקללם וימית כולם ומצד זה יבקשו לקעקעו מהעולם לזה חש על נפשו שידעו אחיו בדבר וימנעו מבא בדמי נפשו

12

ואחר צאתו ממאסר ונעשה שר גדול והלכה לה חששה ראשונה אף על פי כן מנעו מהודיע לאביו והוא על דרך אומרים ז"ל (ב"מ נ"ט) מוטב שיפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילכו פני חיברו וחש על כבוד האחים מלביישים לפני יעקב ויצחק וכל זרע יעקב וסבל שישאר אביו בצערו מלביישים ועוד אף כי אחר שעלה לגדולה חשב יוסף בלבם מיחוש ההשמטה ממנו וייתיעצו עליו לעוקרו מהעולם, וכמו כן תמצא שאמרו ז"ל (תנחומא) שרצו לעוקרו אפילו בימי גדולתו ובא אחריו למצרים לפדותו בדמים יקרים ישתנה הדבר אם יפדותו הם שאז יכיר באחוותם וזולת זה עברתו שמרה נצח ולא ישכח את אשר עשו לו ויקדמו להם להורגו, הנך רואה כי אם היה מודיע מקודם ליעקב כי הוא חי היו מתאזרים ובאים ומאבדים אותו מהעולם, וגם אחר שבאו לפניו בשנת רעב לא רצה לגלות עצמו תיכף להם ולא לאביו כי עודנו בסכנת מיחוש כנוכר עד שנתחכם והאכילם והשקם ונתן להם דמים והראה להם כי הוא עימהם בלב שלם. גם נגלה הדבר כי מתי יצא וידעו ודאי כי לא שומר הוא להם איבה, וגם באמצעות כן הוסרה בושה מאביהם כי יאמרו אליו כי כן גור הגוזר וכמו שפירשתי בפסוק ח' לא אתם וגו' ואז גילה להם

אור החיים - ה' תל

13

(כג) והם לא ידעו כי שמע יוסף, מבין לשונם ובפניו היו מדבר כן. כי המליץ בינתם, כי כשהיו מדברים עמו היה המליץ כינוי היודע לשון עברי ולשון מצרי, והיה מליץ דבריהם ליוסף ודג יוסף להם, לכך היו סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עב המליץ, זה מנשה⁵⁸.

(כד) יוסב מעליהם, נתרחק מעליהם שלא יראוהו כוכה. ויו לפי ששמע שהיו מתחרטין. את שמעון, הוא⁵⁹ השליכו לב הוא שאמר ללוי: הנה בעל החלומות הלזה בא (לעיל לו יט)

14

[פד] ויקח מאתם את שמעון, אמר יוסף בדעתו אם אני מכניס שמעון ולוי שמא יקפידו שבטים על לוי שהוא חכם וכהן גדול ויעשו למצרים כמו שעשו לשכם. אלא הריני מכניס את שמעון שאין מחבבין לו כל כך וילכו אצל אביהם. כיון שבקש אותו לתפסו רצו השבטים לסייעו. א"ל שמעון איני רוצה שתסייעוני, שלח יוסף לפריעה ואמר שגר ע' גבורים שמצאתי אנשים ואני רוצה להכניסם בבית האסורים. וכיון שבאו א"ל טלו השלשלאות הללו ותנו בצוארו אהשבטים מרחוק, כיון שקרבו אצל שמעון נתן עליהם בקולו ונפלו כולן לפניו ונשברו שיניהן. היה עומד מנשה אצל אביו א"ל קח אותה השלשלת ושים בצוארו והכהו מכה אחת ונתנה עליו. אמר שמעון מכה זו של בית אבא היא: (מדרש אבכיר)

אור החיים - ה' תל

בראשית רבה פרשה צא

ויאמר ישראל למה הרעתם לי וגו', ר' לוי בשי ר' חמא בר' חנינה מעולם לא היה יעקב אבינו א' דבר שלבטלה אלא כאן, אמ' הקב"ה אני עסוק להמליך את בנו במצרים, והוא א' למה הרעתם לי הה"ד נסתרה דרכי וגו'.

16

בראשית רבה

ויאמר אתו לעיניהם, ר' חגי בשי ר' יצחק לעיניהם אסרו, כיון שיצאו להם הוציאו, והיה מאכילו ומשקהו ומרחיצו וסכו. (מדרש אבכיר)

15

18

(ג) כי נכמרו רחמיו, שאלו: יש לך אח מאם, אמר לו: אח היה לי ואיני יודע היכן הוא. יש לך בנים, אמר לו: יש לי י. אמר לו: ומה שמם, אמר לו בלע ובכר וגו'⁸⁷ אמר לו: מה טיבן של שמות הללו, אמר לו: כלם על שם אחי, והצרות אשר מצאוהו: בלע, שנבלע בין האומות. בכר, שהיה בכור לאמי. אשכאל, ששבאו אל גרא, שנתגורר באכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש, אחי היה וראשי היה. מופים, מפי אביו למד⁸⁸. וחופים, שלא ראה חופתי ולא ראיתי אני חופתו. וארד, שירד לבין האומות כדאיתא במסכת סוטה⁸⁹, מיד נכמרו רחמיו. נכמרו נתחממו

ה' תל

20

ידן למה שלמתם רעה תחת טובה, למה צוה יוסף כן (לצער אחיו בגביע זה) בקש לבחון ולידע באחיו אם ימשכו אהבה לבנימן אחיו זאם ימסרו נפשם עליו אם לא. (מדרש)

12

(טו) ויעמדו לפני יוסף, לא דברו אליו מאומה אבל נחרמו מרחוק, ויוסף לא דבר אליהם מחמת רחמנות שהיה לו על בנימן, והם היו סבורים כי מחמת כעס מן הכסף הנמצא היה עושה כך. ולכך נתפחדו כמו שכתוב: להתגולל עלינו ולהתנפל עלינו (פסוק י"ח).

ת"קו"ן

19

[עז] וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו, באותה שעה אמר להן קרבוהו אצלי, והיה שואל אותה, בני כלום את יש לך, אמר לו אח היה לי ואיני יודע להיכן הלך, א"ל יש לך אשה. א"ל יש לי אשה ועשרה בנים, אמר לו מה שפן, אמר לו בלע ובכר ואשבל כר מפני מה קראת להם השמות הללו, אמר לו כולן קראתי על שם אחי כר, ד"א מיום שגלה לא חפפתי ולא סרקתי ועשיתי עצמי כאבל, באותה שעה נכמרו רחמיו של יוסף שנאמר וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו.

אור החיים - ה' תל

21

אין דברי אנרכנאל: "...עד נשאר ספק בלבו (של יוסף), אם היה להם אהבה עם בנימן, או אם היו עדין שונאים את בני רחל אפן, ולכן רצה להביא את בנימן כפרס בניסית הגביע לראות, אם ישתדלו להצילו: אבל חשש עם זה, אולי יחשכו אחיו, שהיה אמת, שכניסין נגב את הגביע כמו שרחל גנבה את התרפים לאביה, ואולי ספני זה יאמרו הנפש החוטאת היא תכתי ולא ידרשו בעדו בכל כוחם לא לשנאתם אותו, כי אם לכשתם סדרך המעשה. הנה פנה זה ציוה יוסף לשום עם הגביע כסף שכרו וכן כספיהם של כולם, שכוה יכירו הם, שלא היחה אשמת בניסין ורשעוהו כי אם מעלילת האדון: ובידיעתם זה, אם יחמלו עליו וישתדלו להוציאו מעבדותו, יודע שהם אוהבים אותו, והיו בעיני יוסף בעלי חשובה נמורים".

אור החיים - ה' תל

22

(טז) האלהים מצא, יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת הקב"ה רש"י נהיתה להביא לנו זאת מצא בעל חוב מקום לגבות שטר חוב⁹⁰.

ה' תל